

VERSLAG OVER HET VERBLIJF VAN J.C.HUIJBOOM IN HET TUCHTHUIS
LÜTTRINGHAUSEN (REMSCHIED) MEI 1942 - 22 MAART 1943

met dank aan het Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie
en Gerrold van der Stroom.

Hoe zag nu de tenuitvoerlegging van de door Duitse rechters
in bezet Nederland aan Nederlanders opgelegde vrijheids-
straffen er in de praktijk uit ?

Was een Nederlander door de Duitse rechtbank in bezet Ne-
derland tot vrijheidstraf veroordeeld, dan hing het van de
aard en duur van die straf af of die in Nederland, dan wel
in het Duitse rijk zou moeten worden uitgezeten.

Had men een tuchthuisstraf opgelegd gekregen, dan werd men
altijd naar Duitsland overgebracht, aangezien er in Neder-
land geen tuchthuizen in de zin van de Duitse wet beston-
den. Wat betreft de duur van de straftijd werd medio 1941
door het REICHSKOMMISSARIAT besloten dat Nederlanders die
een straftijd van meer dan drie maanden voor de boeg hadden
naar Duitsland zouden worden overgebracht.

Vader werd in Utrecht van de FELDGENDARMERIE doorgewezen
naar het POLIZEI STANDGERICHT en in een tien minuten durend
proces veroordeeld tot 12 maanden tuchthuisstraf, dit als
"lichte straf" later kom ik op dit proces terug

(ik kan mij nog de enorme huiszoeking heel goed herinneren)
Regel C was van toepassing: (er waren 3 regels A, B en C)
Men kon een arrestant SCHUTZHALFT opleggen (gevangenneming
ten behoeve van de staatsveiligheid, lees Duitse Rijk).

Deze werd dan zonder proces of iets wat er op leek in een
tuchthuis opgeborgen.

Bij geen van deze drie handelwijzen kwam de Duitse justie-
tie of de staf van de * W.B.N. te pas, alles speelde zich
binnen de sfeer van de Duitse Politie af. Over het lot van
de arrestant kon zij soeverein beschikken.

Zij deed dat met verregaande slordigheid en willekeur.

Degene die naar Duitsland werden overgebracht wisten niet
wat hun daar, zeker politieke gevangenen in het hol van de
leeuw, te wachten stond. Nu was er aan overplaatsing naar
Duitsland ook een minder slechte kant verbonden, al zullen
de Nederlandse veroordeelden zich daar in eerste instantie
niet van bewust zijn geweest.

Deze tuchthuizen nu werden beheerd door het REICHJUSTIZ-
MINISTERIUM te Berlijn. De gevangenen waren dus voor de duur
van hun straftijd uit de greep van de Duitse politie.

Hiermede wil overigens niet gezegd zijn dat de beambten
van het R.M. niet in staat zouden kunnen zijn geweest op
even medogenloze wijze als de Duitse Politie op te treden,
maar zij hadden er in elk geval niet hun metier van ge-
maakt.

De dagelijkse leiding van deze strafinrichtingen was in
handen van LEITER (directeuren) die zelf weer verantwoor-
ding verschuldigd waren aan de hoofdofficieren van justie-
tie.

* W.B.N is in Nederland de meest gebezigde afkorting.

De Duitsers gebruikte voornamelijk "W.Bfh.Ndl."

Wehrmachts Befehlshaber Niederlande.

Aan de directie was toegevoegd de POLIZEI-INSPECTOR, belast met het handhaven van de tucht. Een ARBEITS-INSPECTOR die het werk van de gevangenen regelde tevens administrateur-boekhouder en tenslotte de WIRTSCHAFTS-INSPECTOR die de inkoop e.d. verzorgde..

Ieder gebouw had een HAUBTWACHTMEISTER en elke vleugel van het gebouw een WACHTMEISTER.

De veroordeelde Nederlanders werden in de regel naar tuchthuizen of gevangenis in het Rijnland overgebracht.

Voor vervoer van de gevangenen was de Duitse politie verantwoordelijk. Vaak werd gebruik gemaakt van speciale gevangeniswagens, treinstellen opgedeeld in kleine celletjes, niet groter dan 150 cm. bij 75 cm. Hierin werd men z'n tweeën, hetzij zelfs met vieren opgesloten. In het laatste geval kon men bij toerbeurt zitten. De ramen van de wagens waren geblindeerd. Het voorlopig eindpunt van deze treinen was in de regel Kleef, zo'n twintig km. ten oosten van Nijmegen.

De gevangenis in Kleef fungeerde als doorgangshuis.

De gevangenen liepen, van zelf sprekend onder bewaking, sommige geboeid, van het station naar de gevangenis een half uur gaans, na 'n vermoeiende treinreis een hele opgaaf !!

Bij aankomst in het tuchthuis Lüttringhausen werd men ontvangen door de Hausmeister met de bekende Duitse muil (had als bijnaam GRAUSAM !!) en als vaste regel deelde hij een aantal stompen en slagen uit !!

Aan de andere kant was het ook gebruikelijk dat er eten voor de nieuw aangekomene werd bewaard. De gevangene moest zich ontkleden en eigen kleding en kostbaarheden afgeven.

Daarna werd men aan een medisch onderzoek onderworpen, wat niet veel voorstelde. Na deze procedure moest men onder de douche, wat naar het schijnt meer werd overgeslagen dan dat het daadwerkelijk gebeurde. Dan kreeg men het gevangenisuniform uitgereikt. De mannen kregen een broek en een jasje blauw of zwart met een gele bies ingenaaid.

Als schoeisel kreeg men klompschoenen met de beruchte Fusslappen, vierkante stukken textiel die men als een soort sok om de voet moest wikkelen. Als beddegoed kreeg men een, soms twee dekens en een sloop, er werd op matrassen of strozakken geslapen. Men ontving aan eetgerei een kannetje en een lepel, geen vork of mes. Tenslotte werden de gevangenen ingeschreven en kregen een nummer. Men was opgenomen in het Duitse gevangenis c.q. tuchthuiswezen. Het systeem was er grotendeels op gericht de gevangenen hun zelfrespect te ontnemen. De RIDICULOUS APPEARANCE van de kleding en haardracht die men gedwongen werd te dragen droeg niet in geringe mate tot dit streven bij. Men moest zich steeds melden met Zuchthausnummer.... er werd binnen het Duitse gevangenisstelsel als regel geen onderscheid tussen politieke en criminele delinquenten gemaakt.

"men werd er met de grootste misdadigers (dieven,moordenaars en vooral veel zedenmisdadigers) onder een dak geplaatst, met hen gelijk gesteld,en als een van hen behandeld "

Toch werd dit niet steeds als ongunstig ervaren.Een politieke gevangene te Lüttringhausen meende :

"dat bij de gedwongen omgang met Kriminellen van elke nationaliteit het beste viel op te schieten met zware jongens,zoals moordenaars (hiermee bedoel ik niet roof-,lust-of sluipmoordenaars) en de grote kraakzetter. Het slechtst bevielen ons mensen die wegens "Betrug" veroordeeld waren, daar de praktijk uitwees, dat dezen ook in de gevangenschap Betruger bleven.Onder de zware jongens echter telden wij vele goede kameraden,die ons in het begin wegwijs hebben gemaakt (und was das bedeutete !) en voor botsingen met bewakers behoed."

De dag in het tuchthuis Lüttringhausen begon om 6 uur dan ging de bel,het teken om uit bed te springen.Pal daarop ging de bel tweemaal waarna centraal het licht werd aangestoken en bij driemaal bellen werd de celdeur ontsloten. Hierop moesten de gevangenen razendsnel hun Kubel (ton) op de gang zetten. Deze werden dan door een gevangene die tot Kubler aangesteld was opgehaald en in een speciale spoelcel geleegd en omgespoeld. In de tussentijd moesten de gevangenen zich met water uit een kan wassen.Als de Kubel terugkwam moest subiet de kan naar buiten. Dit alles geschiedde in razend tempo, binnen een kwartier was dit hele gedoe achter de rug. Gedurende dit kwartier moest ook de cel worden aangeveegd want voor het oog moest alles "Blitzblank und sauber" zijn.Eens per week werd gecontroleerd op "Sauberkeit" de zogenaamde BLIKPARADE.

De "Kübel" moest blinkend gepoetst en het kastje model ingeruimd. Na de eerste hectische minuten kreeg men het ontbijt en ging men aan het werk.

Eenmaal binnen de muren van de gevangenis of tuchthuis waren de veroordeelden ingeschakeld in het productieproces,ten slotte was "Arbeit...die Grundlage eines geordneten und wirksamen Strafvollzugs"en dus was iedere gevangene verplicht te werken en daarbij "Zu leisten war er bei Fleiss und sorgfall leisten kann".Nu konden de gevangenen zowel binnen als buiten te werk gesteld worden.

In het laatste geval werkte men op de zogenaamde Aussenkommandos.In de Strafvollzugordnung was er de nadruk opgelegd dat er bij het aanwijzen van de gevangenen die op zo'n Aussenkommando terecht zouden komen terdege rekening moest worden gehouden met het gepleegde delict, het gedrag en de gezondheids toestand van de betrokkene. Gevangenen van wie gevreesd werd dat zij zouden proberen te ontsnappen kwamen uiteraard niet voor Aussenarbeit in aanmerking.

Over geld konden de gevangenen niet beschikken, zelfs over kampgeld zoals dat b.v. in de concentratiekampen gebruikelijk was. Dus moest men tot ruilhandel overgaan. Het universele betaalmiddel binnen het tuchthuis en gevangenis was de sigaret.

"Alles werd in sigaretten-ruilwaarde bepaald, zoodat we te maken hadden met de z.g. sigaretten-standaard.

Feitelijk, mochten sigaretten alleen worden verstrekt aan aan gevangenen die Kriegswichtige arbeid - het overgrootste deel van de gevangenen - verrichten.

In Lüttringhausen ontvingen de gevangenen 3 tot 6 sigaretten, dat wel tot 15 sigaretten per week kon oplopen, ook werd er pruimtabak (Kauki) verstrekt. Het werd gerookt in krantenpapier (Tuten). Met deze tabakswaar als betaal middel werd levendige handel gedreven: met een sigaret kon men een of twee sneden brood (naar gelang de koers) overnemen, terwijl een centimeter kauwtabak (Zenti) goed was voor twee boterhammen. Het spreekt voor zich dat dit marktsysteem van vraag en aanbod de voedsel-situatie van de rokers ernstig verslechterde. Door sommige is wel gesteld dat zij hun leven te danken hebben gehad aan het feit dat zij niet rookten !!!

Lüttringhausen en ook andere tuchthuizen moesten zichzelf kunnen bedruipen, dus de onkostenpost van zo'n tuchthuis werd zoveel mogelijk gedrukt. De gevangene was immers een goedkope arbeidskracht die alleen (10 uur per dag) voor een schamele hap eten moest werken.

Na de straftijd moest de gevangene met eigen geld (meestal van huis toegestuurd) maar zien thuis te komen.

Bewakingsbeambten schijnen van burgers voor wie de gevangenen werkten, steekpenningen en dergelijke ontvangen te hebben om de produkties op te voeren. Hierdoor zwiepten zij de gevangenen op zo snel en hard als maar mogelijk was te werken. Leverde een gevangene dan naar hun zin te weinig produktie, dan kon hij er op rekenen fors te worden afgebekt. Men was in voordurende lijfelijke dwangpositie, uitgebuit, uitgeschreeuwd, uitgevloekt waardoor een geestelijke druk ontstond, zo sterk dat deze haast lichamenlijk voelbaar werd. Gewoonweg geslagen werd er niet heel veel maar het gebeurde wel degelijk.

Over de medische situatie in het tuchthuis Lüttringhausen zijn geen gegevens bekend, maar over het tuchthuis Siegburg gaat het volgende verslag, wat ik u niet wil onthouden.

In dit tuchthuis (Siegburg) werd de situatie in 1943 ook nijpend toen 'n explosie op het tuchthuisterrein de ruiten van de plantenkas van de directeur vernielde. De directeur verplaatste daarop zijn plantjes naar de doucheruimte, zodat die (gedurende twee maanden) niet gebruikt kon worden. Een en ander had tot gevolg dat 20 tot 40 procent van de gevangenen in Siegburg schurft hadden, dat - mede als gevolg van de eenzijdige voeding - enorme aantallen steenpuisten schering en inslag waren, dat de griep er een chronische vorm kon aannemen en dat tuberculose welig tierde. De gevangenisarts raakte dit alles niet. Het was een tamelijk seniele zeventiger die een 'ontstellend aan kennis' aan 'een even groote koppigheid als hardvochtigheid' paarde. Als men zich bij hem meldde, kreeg men een half minuutje de tijd om te zeggen wat er aan mankeerde en werd daarop 'met het stereotiepe "Gut abtreten" 'afgepoeierd. Hij kende slechts een medicijn, het 'Allheilmittel Elendron.' Iedere gevangene was in zijn ogen een simulant !!!!

Binnen de Aussenkommandos vallen twee categorien te onderscheiden: de zogenaamde Dauerkommandos en de Vorubergehende de tijdelijke. Dauerkommandos waren vast aan het tuchthuis verbonden de andere niet. Had men Einzelheit opgelegd opgekregen, dan zat men dag en nacht alleen in een cel en kreeg ook werk dat in de cel uitgevoerd kon worden zoals het vlechten van matten, het plakken van enveloppen of het invoeren van tabbladen in ordners.

Deze eenzame opsluiting werd door de gevangenen geheel verschillend ervaren. Voor velen was dit ondragelijk. Het was gewoonweg een marteling voor hen. Anderen vonden het wel prettig eens rust te hebben; men kon doen en laten wat men wilde, men behoefde zich immers niet aan zijn medecelgenoten te storen. Het tuchthuis Lüttringhausen kende ook een zogenaamd Himmelfahrt of Sprengkommando. Dit Kommando had tot taak de niet ontplofte bommen die in de buurt waren gevallen uit te graven. Vanwege de in de loop van de oorlog steeds heviger wordende geallieerde bombardementen namen de verliezen voortdurend toe: In 1943 werden in een half jaar 100 man op vijf na "verbruikt".

Aldus een gevangene over het Bombenkommando van Lüttringhausen.

Veel nieuws kwamen de gevangenen ook te weten tijdens hun contacten met de buitenwereld. Dit gold uiteraard vooral voor gevangenen die op de Aussenkommandos met Duitse burgers konden praten. Ook werden daar wel eens geallieerden vlugschriften buitgemaakt, die dan het tuchthuis werden ingesmokkeld en daar de ronde deden. Van de brieven van de verwanten in Nederland werd men voor wat betreft de oorlogssituatie niet veel wijzer aangezien deze gecensureerd werden. Brieven mochten de tuchthuisgevangenen eens in de zes weken versturen en ontvangen. In sommige gevallen was het toegestaan er tussendoor een Sonderbrief te ontvangen. Zo'n brief moest men via de Kalfaktor aanvragen bij de Bittstelle. Hier kon men ook terecht om zich op te geven voor ander werk, voor een kerkdienst of voor een bezoek aan de gevangenisarts of tandarts.

De behandeling door tandartsen was in verhouding vrij behoorlijk, er werd in de eerste oorlogsjaren zowaar niet onmiddellijk getrokken; er werd ook nog geplombeerd.

Werd er getrokken, dan gebeurde dat onder verdoving. In het begin van 1943 werd het verboden tanden en kiezen nog langer te vullen want het materiaal was nodig voor de produktie van oorlogstuig. Treurig was het gesteld met de hygiëne en de medische zorg. Ondanks het feit dat er gepoetst en geschuurd werd dat het een aard had, hadden velen luizen.

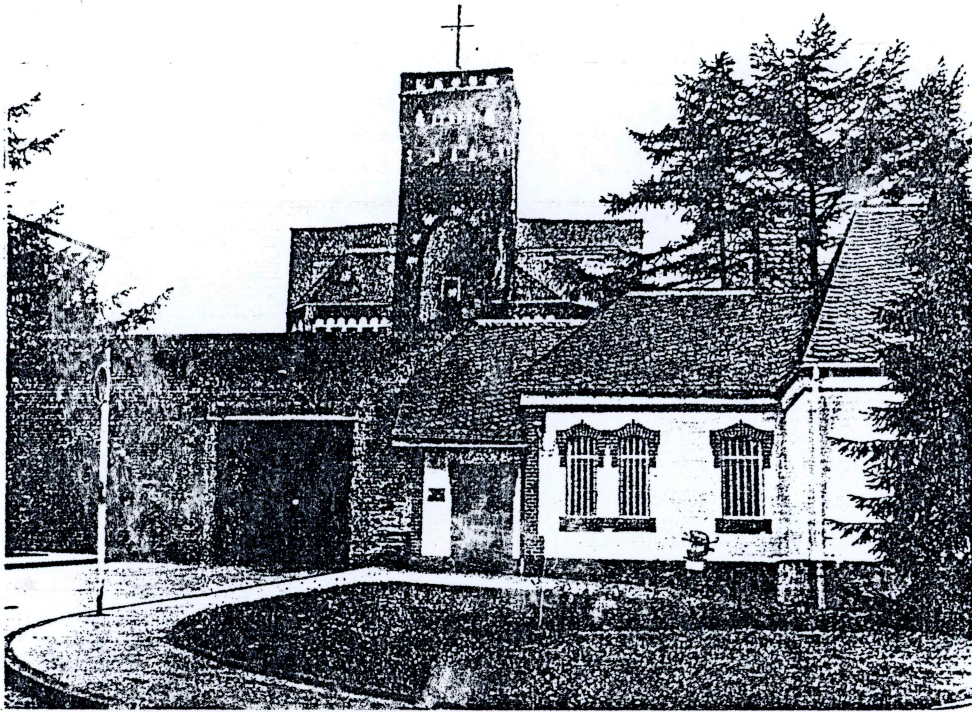
(Lüttringhausen vormde hierop een uitzondering, daar werd scherp op toegezien dat de luis geen kans kreeg.

Over Sauberkeit gesproken, het waren niet alleen de wachtmeesters die zo'n grote waarde hechtten aan deze oppervlakkige reinheid; het sloeg ook over op sommige gevangenen.

Zo herinnerde een gevangene zich het volgende :

"met weemoed denk ik aan een eenvoudigen Nederlanschen schipper - de arme kerel is later van heimwee gestorven - die ons met een blijde schittering in de oogen toevertrouwde:" De wachtmeester zei vanochtend tegen mij, dat mijn cel er het beste uitzag van de geheelen afdeling."

Toen wij dit hoorden uit de mond van een man, die voor zijn vaderland zonder aarzelen een doodstraf had geriskeerd, is het ons even koud over de rug gelopen...."

Tuchthuis Lüttringhausen Masurenstrasse 28 Renscheid-Lüttringhausen

Het kerkbezoek van de gevangenen was door de autoriteiten zo geregeld dat dit bezoek moest worden aangevraagd via de Kalfaktors bij de Bittstelle. Deze Kalfaktors (stroopsmeeders) lieten zich maar als te graag voor sigaretten omkopen om gevangenen een extra kerkbezoek toe te staan. In het begin (vanaf 1941) waren er twee kerkdiensten n.l. 'n Katholieke en een Protestantse.

De kerkdienst was van bovenaf geregeld, zo mocht er niet worden gepreekt en de dienst mocht niet langer dan 'n half uur duren. Later werden de Katholieke en de Protestantse diensten samengevoegd wat voor de Protestantse kerkganger wel een bezwaar was omdat de kerkdienst 'n overwegend Katholiek karakter had, de dienst werd in het Latijn gevoerd. Was er in het begin elke week een dienst later eens in de maand. Begrijpelijk was er veel belangstelling voor deze diensten, het was immers voor de gevangene een welkome afwisseling in het grauwe bestaan.

De Duitse bisschoppen hebben nooit geprobeerd hier enige verandering in te brengen. Zij uiten zich in algemene vaagheden, die de gevangenen nooit bereikten.

Brieven mochten de tuchthuisgevangenen eens in de zes weken versturen en ook ontvangen. In sommige gevallen was het toegestaan er tussendoor een Sonderbrief te ontvangen. Zo 'n brief moest men via de Kalfaktor aanvragen bij de Bittstelle. Sedert juli 1943 mochten de Nederlandse gedetineerden niet meer in het Nederlands schrijven.

De gang van zaken was als volgt, brieven van diverse tuchthuizen werden verzameld en gecensureerd op de tekst.

Om e.a. te vereenvoudigen werd bevolen vanaf juli 1943 alleen in de Duitse en Franse taal te schrijven.

Men koos niet onbegrijpelijk voor het laatste !!!

Vader had bij zich de volksuitgave van Thomas a Kempis, in het voorwoord staat "HET IS EEN ONUITSPREKELIJKE BRON VAN LEVENSWIJSHEID VAN BEMOEDIGING EN TROOST. Onder deze omstandigheden wel bijzonder van toepassing !

Hoofdstuk XLVII is de tekst met potlood onderstreept.

Mijn zoon, laat de arbeid u niet ontmoedigen, dien gij om mijnentwil op u hebt genomen: maar dat mijne belofte u bij iedere gebeurtenis versterke en vertrooste. Ik ben machtig genoeg, om te vergelden boven alle maat en zonder grens.

Niet lang zult gij hier arbeiden, niet altoos door leiden gedrukt worden.

Wacht een weinig: en welhaast zult gij het einde uwer rampen zien.

Een uur zal er komen, waarop alle arbeid en onrust zullen ophouden.

Gering en kortstondig is al, wat met den tijd voorbijgaat.

Doe wel hetgeen gij doet; werk getrouw in mijnen wijngaard: Ik zal uw loon wezen.

Schrijf, lees, zing, zucht, zwijg, bid, verdraag manhaftig uw tegenspoed: het eeuwige leven is dit alles en nog grooter strijd waardig.

De vrede zal komen op een dag, die den Heer bekend is; en er zal geen dag of nacht meer wezen, gelijk in dezen tijd, maar eeuwig licht en oneindige helderheid, onverstoorbare vrede en onbezorgde rust.

Dan zult gij niet zeggen: "Wie zal mij verlossen van dit lichaam des doods?"

Dan zult gij niet uitroepen: "Wee mij, dat mijn ballingschap zoolang duurt!"

Want de dood zal neergeworpen worden en de zaligheid zal onvergankelijk zijn: geen beangstheid meer, doch zalig genot een aangenaam en uitgelezen gezelschap.

Want hij bedenkt, dat Ik het ben, die harten en nieren doorgrond¹, en niet oordeel naar uitwendigen schijn of menschelijk goedvinden.

Dikwijls toch wordt in mijne oogen strafwaardig bevonden, wat naar het oordeel der menschen voor loffelijk doorgaat.

2. — Heer, mijn God, rechtvaardige, machtige en lankmoedige Rechter, die de broosheid en boosheid der menschen kent; wees mijne sterkte en mijn eenig vertrouwen: want mijn eigen bewustzijn is mij niet genoeg.

Gij weet, wat ik niet weet: en daarom had ik mij bij elke berisping moeten vernederen en ze zachtmoedig moeten ondergaan.

Vergeef mij ook genadig, zoo dikwerf ik niet aldus gehandeld heb, en verleen mij opnieuw de genade van grooter lijdzaamheid.

Want beter is het voor mij, dat uwe overgrote barmhartigheid mij kwijtschelding verleene, dan dat mijn gewaande rechtvaardigheid de verborgenheden mijns gewetens zou trachten te verdedigen.

En al ben ik mij niets bewust, toch kan ik mij daarmee niet gerechtvaardigd achten²: want, blijft uwe barm-

1. Zie: Openb. II, 23; Ps. VII, 10. — 2. Zie: 1. Cor. IV, 4.

hartigheid achterwege, dan zal voor uw aangezicht geen sterveling rechtvaardig worden bevonden¹.

HOOFDSTUK XLVII

Voor het eeuwige leven moet men alle bezwaren dragen

MIJN zoon, laat de arbeid u niet ontmoedigen, dien gij om mijnentwil op u hebt genomen, en mogen geen kwellingen u ooit terneerslaan; maar dat mijne belofte u bij iedere gebeurtenis versterke en vertrooste.

Ik ben machtig genoeg, om te vergelden boven alle maat en zonder grens.

Niet lang zult gij hier arbeiden, niet altoos door lijden gedrukt worden.

Wacht een weinig: en welhaast zult gij het einde uwer rampen zien.

Een uur zal er komen, waarop alle arbeid en onrust zullen ophouden.

Gering en kortstondig is al, wat met den tijd voorbijgaat.

Doe wél hetgeen gij doet; werk getrouw in mijnen wijngaard: Ik zal uw loon wezen.

Schrijf, lees, zing, zucht, zwijg, bid, verdraag manhaftig tegenspoed: het

1. Zie: Ps. CXLII, 2.

eeuwige leven is dit alles en nog groter strijd waardig.

De vrede zal komen op een dag, die den Heer bekend is ; en er zal geen dag of nacht meer wezen, gelijk in dezen tijd, maar eeuwig licht en oneindige helderheid, onverstoorbare vrede en onbezorgde rust.

Dan zult gij niet zeggen : « *Wie zal mij verlossen van dit lichaam des doods* ? » Dan zult gij niet uitroepen : « *Wee mij, dat mijn ballingschap zo lang duurt* ! »

Want de dood zal neergeworpen worden en de zaligheid zal onvergankelijk zijn : geen beangstheid meer, doch zalig genot een aangenaam en uitgelezen gezelschap.

2. O, hadt gij de eeuwige kronen der Heiligen in den hemel gezien : en in hoe groote heerlijkheid zij zich nu verblijden, die weleer in de wereld voor verachtelijk en als haast het leven zelfs onwaardig doorgingen ; — voorzeker, gij zoudt u terstond tot in het stof vernederen, en liever begeeren aan allen onderworpen dan boven een enkele gesteld te zijn. Gij zoudt in dit leven naar geen blijde dagen verlangen ; maar veeleer u verheugen om Godswil te lijden ; en bij de menschen voor niets geteld te worden, zoudt gij voor een zeer groot gewin houden.

1. Zie : Rom. VII, 24. — 2. Zie : Ps. CXIX, 5. — 3. Zie : Is. XXV, 8.

O, indien dit door u goed werd begrepen en diep in uw hart doordrong ; hoe zoudt gij ook maar een enkele maal durven klagen ?

Moet men voor 't eeuwige leven niet alle moeilijkheden verduren ?

Het is geen kleinigheid het rijk Gods te verliezen of te winnen.

Hef dan uw aangezicht ten hemel. Zie, Ik ben daar en met Mij alle Heiligen, die in deze wereld zwaren strijd gehad hebben.

Nu zijn zij verblijd, nu worden zij getroost ; nu genieten zij veiligheid en rust : en zonder einde zullen zij bij Mij blijven in het rijk mijns Vaders.

□

HOOFDSTUK XLVIII

*Over den dag der eeuwigheid
en de ellenden van dit leven*

HOE zalig is het verblijf der hemelsche stad ! Hoe helder de dag der eeuwigheid, die door geen nacht verduisterd, maar altijd bestraald wordt door de hoogste Waarheid ; een altoos blijde, altoos veilige dag, die nooit in het tegenovergestelde omslaat !

Och, of die dag reeds ware aangeboden, en al het tijdelijke een eind hadde genomen !

Voor de Heiligen schittert hij nu wel

Het tuchthuis Lüttringhausen was nog een van "beste" in het Rijnland, het tuchthuis in Rheinbach, een klein stadje zo'n vijftien kilometer te zuidwesten van Bonn, was bestemd om de mannelijke Nederlanders die een tuchthuisstraf tegen zich hoorden uitspreken (15 jaar !) op te nemen.

In totaal hebben hier 1053 Nederlanders opgesloten gezeten. De "leefomstandigheden" waren hier wel bijzonder slecht !! Het tuchthuis te Siegburg, vijftien kilometer ten noordoosten van Bonn hebben 732 Nederlanders gevangen gezeten, vele van hen zelfs zonder een berechting !!

Ook de "leefomstandigheden" hier waren zo slecht dat een groot aantal van hen na enige maanden reeds bezweken.

Ik noem nog Anraht (onder Dusseldorf) Mannerstrafanstalt, Wittlich en Bochum. Deze tuchthuizen waren in verhouding tot Lüttringhausen gewoon slecht.

Anraht had ook een Frauenabteilung en een van de vrouwen verteld:

"wij kregen een broek met bandjes allebei van een aller-primitiefst model, als men nog van een model kan spreken, en gemaakt van een houtachtige, grove, ongebleekte stof, die niet alleen kriebelde, maar waarvan de houtsplinters ons ook af en toe staken.... Om ons toilet nog flatterender te maken was het voorschrift dat wij ons haar in twee vlechtjes moesten dragen die, zodra ze lang genoeg waren, met een zwart vetertje bovenop het hoofd moesten worden samengebonden. Ik heb nooit een haardracht gezien die een armentieriger indruk maakte.

De leiding, die uit lauter mannen bestond, had er geen idee van dat vrouwen in gevangenschap ook menstrueerden.

Men was toch immers mannelijke gevangenen ingesteld.

Na de vele verzoeken van deze vrouwen werd hen slotte clo-setpapier ter beschikking gesteld.

Het gehele systeem was er opgericht om de persoonlijke gevoelens uit te schakelen.

De eigendommen waren reeds afgenomen en wat er nog overbleef was een versleten handdoek 'n stukje oorlogszeep scheergerei en de gevangenskleding.

Vader die in het Aussenkommando werkzaam was aan de spoorlijn Remscheid-Wipperfurt Gummersbach.

Op de dag van het ongeluk werkte hij met 10 andere gevangenen bij het Bahnhof Köln-Deutz aan de bovenleiding, in opdracht van het Baugeschaft Franz Rinke, Köln-Mullheim.

Ter plaatse overleden 9.30 (lees Duits verslag hier over). Door bovenstaand verslag kreeg ik toch een vrij goed beeld van het leven in deze omstandigheden.

Het aantal mensen dat gedurende de oorlogjaren in bezet Nederland in handen van de Duitse politie is gevallen, is volgens een schatting van Dr. L. de Jong in orde van grootte van zestigduizend geweest. (L. de Jong *Het Koninkrijk*, dl. 8 p. 215 (206)).

Het merendeel van hen werd door de bezetter zelf opgepakt, maar ook iedereen die een daad, of verdacht werd van een daad, tegen de Duitsers, werd door de Nederlandse politie aan Duitse instanties overgedragen.

Regel C (waarvan reeds eerder werd gesproken) dient enige nadere uitleg:

C, Zij kon een arrestant *SCHUTZHAF*T opleggen. Deze werd dan zonder vorm van proces in een tuchthuis of zelfs in een concentratiekamp worden opgeborgen.

Onder *SCHUTZHAF*T werd voor 1933 verstaan 't vasthouden van personen in het belang van hun eigen veiligheid, dan wel het in hechtenis nemen van mensen verantwoordelijk voor een al in gang zijnde vestoring van openbare orde en veiligheid, dan wel het in preventieve hechtenis nemen van personen wier handelen een direct dreigend politiek gevaar vormde. Aan deze laatsten kon slechts *SCHUTZHAF*T worden opgelegd als er geen andere weg meer open stond om het gevaar te keren. De *SCHUTZHAF*T mocht dan ook niet langer duren dan een dag. De dag na de rijksdagbrand (dit wil zeggen op 28 februari 1933) kondigde *REICHSPRÄSIDENT* Von Hindenburg de *Verordnung zum Schutz von Volk und Staat* af.

De artikelen van de grondwet van de Weimarrepubliek van 1919 betreffende de persoonlijke vrijheid, de vrijheid van drukpers, het recht van vrije meningsuiting, het recht van vereniging en vergadering enz. werden buiten werking gesteld. De politie kon voor een periode van drie maanden mensen (naar hun denken was alles communist) in *SCHUTZHAF*T nemen, ook als zij in het geheel niet van een strafbare daad verdacht werden. Na het verstrijken van deze periode kon dit arrest steeds opnieuw met drie maanden worden verlengd. De politie liet het evenwel niet bij communisten; iedereen die in haar ogen een gevaar voor het Derde Rijk opleverde, kreeg *SCHUTZHAF*T opgelegd. Een toestand die *REICHSMINISTER DES INNERN* Wilhelm Frick in januari 1938 sanctioneerde door te decreteren dat *SCHUTZHAF*T een dwangmaatregel was die "zur Abwehr aller volks- und staatsfeindlichen Bestrebungen aan personen die durch ihr Verhalten den Bestand und die Sicherheit des Volkes und Staates gefährden" kon worden opgelegd. Het betrof dus niet alleen tegenstanders van het Derde Rijk, maar iedereen viel onder de bepalingen van dit decreet.

De praktijk in bezet Nederland kwam er op neer dat de Duitse politie eigenmachtig mensen *SCHUTZHAF*T tot een halfjaar oplegde. Zij kwamen dan in kampen Vught en Amersfoort terecht.

E E N W O O R D A C H T E R A F.....

Het voorgaande verslag heb ik geschreven na bijna 50 jaar, soms was het moeilijk door de emotie ook na zo'n lange tijd. Het gaat hier in de eerste plaats om het onrecht, wat mijn vader maar ook een groot aantal Nederlanders is aangedaan. Mensen, die weigerden mee te werken aan dit giftige systeem, die vals beschuldigd werden van zaken waar ze part nog deel aan hadden.

Deze groep Nederlanders, ruim 1800 in getal, hebben nimmer een genoegdoening gehad. Velen hebben de bevrijding niet mogen meemaken !!

Zij waren geen verzetsmensen. Zij waren geen politieke gevangenen. Zij zijn niet vervolgd om hun geloof.

Mensen die door de bezetter wel eens lastig konden worden en bij voorbaat al werden vastgezet.

"Rechtzaken" waarvan geen bewijs kon worden geleverd, kreeg de persoon in kwestie toch straf opgelegd. Men heeft deze zaken na 1945 nooit onderzocht. Toch zijn zij door een barbaars systeem veroordeeld. Men heeft het zo gelaten !!

(dokument aanwezig)

Slottekst uit het boek DE ROOMS KATHOLIEKE KERK EN NAZI-DUIJSCHLAND geschreven door Dr. Guenter Lewy hoogleraar der politiek aan de universiteit van Massachusetts.

Toen duizenden Duitse anti-nazi's dood werden gemarteld in Hitlers concentratiekampen, toen de Poolse intelligentsia werd afgemaakt, toen honderdduizenden Russen stierven aan de behandeling die zij als Slavische *Untermenschen* moesten ondergaan en toen zes miljoen mensen werden vermoord omdat zij 'niet-ariësch' waren, hielp de katholieke hoge geestelijkheid in Duitsland het regime in stand houden dat deze misdaden beging. De paus van Rome, het geestelijk hoofd en de hoogste zedenleraar van de rooms katholieke kerk bleef zwijgen. Ten overstaan van deze grootste morele verwording, waar van de mensheid in de laatste eeuwen tegen wil en dank getuige moest zijn, liet de leer van kerk, die gewijd is aan liefde en barmhartigheid, geen andere uitspraken horen dan vage algemeenheden. De vraag is, zei een openhartige Amerikaanse katholieke onlangs, 'of de kerk in haar onderhandelingen met de nazi's haar absolute geestelijke essentie heeft aangetast of het ten aanzien van een absoluut kwaad, zoals de Duitsers dit veroorzaakten, juist was de "raison d'etat" er bij te halen. Zou het antwoord niet moeten zijn: ja, de kerk faalde toen zij geen getuigenis aflegde van het wezen van haar moraal; tegenover de opkomst van een monsterlijk barbaarendom was het verkeerd zich te laten leiden door 'raison d'etat' of door 'raison d'eglise'?

Wanneer God wordt gehaat, wordt elke grondslag van de zedelijkheid ondermijnd, 'verzekerde Pius XII in 1939. 'De ontkenning van de grondslagen van de moraal vond haar oorsprong in Europa, namelijk in het loslaten van die christelijke leer waarvan de Stoel van Petrus de bewaarder en vertolker is.' De discussie over de vraag of een georganiseerde godsdienst betekenis heeft voor het zedelijk gedrag van de mensen, is al zeer oud en zal door zulke categorische uitspraken niet worden beëindigd. Als de mensheid ooit opnieuw voor een morele uitdaging van het kaliber van Hitlers bewind van bruto geweld komt te staan, moeten wij hopen dat zij een betere morele leiding zal hebben. De mens, zo leerde de humanist *Pico della Mirandola tijdens de Renaissance, draagt de mogelijkheid in zich te degenereren tot de lagere, ruwere levensvormen. Hij is ook bij machte het rijk van wijsheid en goedheid te betreden. Zijn bestemming ligt alleen en uitsluitend in zijn eigen handen. Dit is de zwaarste last van de mens. Het is tevens zijn grootste trots en roem en hierdoor onderscheidt hij zich.

*Pico Giovanni della Mirandola, italiaans humanist en filosoof (Mirandola 24 febr. 1463 - Florence 17 nov. 1494). Hij behoort tot de kring der Platonische Akademie te Florence. Tot zijn idealen behoort een gelouterde godsdienstvorm uit Christendom, Jodendom en Griekse wijsbegeerte; hij verzet zich tegen het toenmaals heersende fatalisme en predikt de vrijheid van de mens (zo in zijn *In astrologiam libri XII*). Maar hij gelooft ook in de magie, met behulp waarvan hij de mens de heerschappij over de natuur wil verzekeren. Hij bestudeerde behalve Grieks ook Arabisch en Hebreeuws.

Over de verhouding van de wijsgerige stelsels van Plato en Aristoteles handelt het onvoltooide werk *De concordantia Platonis et Aristoteles*. Toen hij in 1468 alle geleerden der wereld uitnodigde, om op zijn kosten naar Rome te komen ten einde daar over 900 door hem opgestelde thesen te disputeren, werd dit door de paus verboden en werd hij zelf verbannen (tot 1493). Voor die disputatie stelde hij de mooie rede *De dignitate hominis* samen. Kort voor zijn dood werd hij door Savonarola tot het orthodoxe geloof bekeerd. Zijn werken (Opera) verschenen in 1496 in een uitgave van Giovanni Francesco Pico.

Op 28 mei 1991 bracht ik een bezoek, met steun van Riet, aan Remscheid Lüttringhausen, zoeken naar een straat waar je de naam niet van kent maakt zoeken bijzonder moeilijk. Onze eerste gedachte was, het kan best mogelijk zijn dat na zo'n lange tijd het tuchthuis afgebroken is.

(maar het tuchthuis is nog volop in bedrijf !!)

Na een heerlijke pizza te hebben gegeten gingen wij weer op pad, we hadden onze tactiek bepaald tot wat oudere voorbijgangers. Dit bleek succes te hebben 'n vriendelijke Rentner bleek zelfs met ons te willen meerijden om de weg te wijzen.

Deze man kon zich nog herinneren dat gevangenen uit het tuchthuis in kleine groepjes onder bewaking naar de spoorlijn werden gevoerd !!

Eindelijk na twee uur zoeken stonden wij voor 'n uit 1870 daterend gebouw, een grauw uit bakstenen opgetrokken fort maakten op ons een sombere indruk, na enig aarzelen belden wij aan, 'n zware doffe zoemer liet zich aan de andere kant horen. Eenmaal binnen viel de deur achter ons weer op slot, in een ruimte van vier bij vier meter bevond zich aan de rechterzijde een portiersruimte waar twee geuniformeerde mannen, met een flink postuur ons onderzoekend aankeken dan de bekende schreeuw "AUSWEIS" Na uitgelegd te hebben geen gevangene te willen bezoeken, doch op zoek waren naar documenten van een gevangene, die onrechtvaardig hier in dit gebouw gevangen had gezeten, tijdens de Hitlerperiode werd men achter het glas iets mededeelzamer.

Zonder iets te zeggen werd er gebeld en even later kwam iemand, die zijn naam niet mocht zeggen, vanwege de veiligheid. (of ik hier maar begrip voor wilde hebben)

Nogmaals de reden van ons bezoek uitgelegd, zegde deze man ons toe te zullen zoeken naar gegevens over J.C. Huijboom in het archief, over de periode 1942 - 1943.

Men geeft geen gegevens uit het tuchthuis aan derde maar 'n uitzondering aan de zoon van J.C. werd toegestaan met bewijs dat ik inderdaad de zoon ben.

Een foto maken van de binnenplaats werd niet toegestaan. Eenmaal buiten waren wij een ervaring, wel een sombere, rijker.

NAGEKOMEN DOCUMENTATIE OVER HET VERBLIJF VAN J. C. HUIJBOOM TE REMSCHIED-LÜTTRINGHAUSEN

Het verblijf in het tuchthuis is in twee delen voor te stellen. Het hoofdgebouw (gebouwd als keizerlijke gevangenis onder de regering van keizer Wilhelm om soldaten die iets verkeerd hadden gedaan flink te straffen) waar Duitse zware criminelen zijn ondergebracht alsmede Duitse politieke gevangenen.

Deze waren in begintijd van elkaar gescheiden. In het hoofdgebouw werden gevangenen te werk gesteld voor een aantal Duitse firma's. Het andere deel bestond uit houten barakken, de gevangenen die hier ondergebracht waren behoorden tot de "aussenkommandos" buitenwerkers.

Men werd hiervoor geselecteerd, er van uitgaande dat de gevangene niet vluchtgevaarlijk was. Een bijzondere gevangene was Japie Osenbruggen die door de leiding was aangesteld als tolk, daardoor had hij binnen het tuchthuis een zekere "vrijheid".

Dat was voor Japie een drukke baan temeer omdat hij ook als koerier de berichten, die van buiten kwamen, aan medegevangenen doorgaf. Japie was na de middelbare school in dienst bij een juwelier in Amsterdam en is door de SD gepakt wegens activiteiten die de Duitse autoriteiten niet konden waarderen.

Harde bewijzen konden de Duitsers niet op tafel brengen dus werd Japie voor de duur van de oorlog in het tuchthuis opgesloten. De barakken (er waren er tien) stonden achter het kruisvormig hoofdgebouw en elke barak had ongeveer 20 bewoners.

De meeste gevangenen waren Nederlanders waaronder een aantal van zestien en zeventien jaar.

Kinderen die door de bezetter verdacht werden van sabotage in werkelijkheid hadden sommige anti nazileuzen gezongen of geroepen, en weer andere hadden baldadigheden op hun geweten waar de bezetter niet tegen kon.

Oppakken en het tuchthuis in want wat tegen de Duitse weermacht ondernomen werd ging direct richting Duitsland.

Zo ongeveer zag de bevolking in de houten barakken er uit.

Het merendeel van de gedetineerden waren op een enkele uitzondering na uit het goede hout gesneden.

Men probeerde zoveel mogelijk de ellende met elkaar te delen, de saamhorigheid was groot. Sommige bewakers wisten dit ook wel. Doch om meer greep op de groep te krijgen had de leiding besloten langdurig gestrafte Duitse criminelen als "PETZER" (verklikker) aan te stellen. Dit had men al spoedig door, zij werden dan ook flink geboycot.

Daardoor kwamen deze criminelen zelf in een isolement. Er waren ook Duitse gevangenen die als communist in 't tuchthuis opgeborgen waren. Deze lieden probeerden de nazitijd te overleven door zich zo onopvallend mogelijk te gedragen. Een aantal van hen werd door de leiding aangesteld als "Kalfaktor" [dat wil zeggen dat zij allerlei karweitjes moesten opknappen stroopsmeren lanterfantten enz.] en dit waren niet eens de slechtste.

Ze deden ook dienst als de gevangene iets extra wilde dan deden zij een goed woordje bij leiding en meestal ging dat weer gepaard met het geven van sigaretten of een snee brood.

Het eten in het tuchthuis was van slechte kwaliteit en onvoldoende, buitenwerkers probeerden dan ook op het werk buiten eten bij te versieren wat meestal aardig lukte. Het fouilleren van de gevangenen stelde niets voor.

Van J.C.H. werd verteld dat hij soms de helft van zijn rantsoen brood verdeelde onder de jonge gevangenen.

J.C.H. heeft steeds getracht de moed er in te houden en anderen met woord en daad bij te staan.

Een gevangene verteld het volgende verhaal: Puckel Nuss vormde wel een uitzondering op de andere Kalfaktors dit in tegenstelling tot zijn broer Emil Nuss (Puckel Nuss had op zijn neus een enorme bult en zijn lichaamshoogte bedroeg 1.40).

Het was een schrandere ambitieus manneke; volkomen voor zijn taak berekend. Hij was overal van op de hoogte en z'n oogjes leken alles te zien wat er in de barakken gebeurde!! Hij wist letterlijk alles van het grote en ingewikkelde gevangebuis- apparaat en loste de meest ingewikkelde huishoudelijke en dienstproblemen op! Hij maakte de indruk van correctheid en menselijkheid.

Notities van J. Osenbruggen komen de volgende gebeurtenissen naar voren:

Op een dag kregen wij inspectie van een "Hilfswachtmeister", die de bijnaam "Staubsauger" (Stofzuiger) had.

Hij had namelijk een stof-complex. Klein van postuur als hij was verborg hij zijn minderwaardigheid onder een veel te grote hoera-pet. Hij doorzocht de hele inventaris en keek goed of alles stofvrij was. De bewoners van onze barak wisselden blikken met elkaar zo van "Wat doet ie weer zijn best vandaag".

Opeens zei iemand "He 's crazy, that bastard !!". Plotseling draaide ons wachtmeestertje zich om en reageerde met snauwende woorden; "Maul halten - denke dran, das ich auch Französisch verstehe !!". Wij konden om dat voorval niet hardop lachen maar hadden daarna toch wel de grootste pret.

De intelligentie van de meeste bewakers was niet erg hoog zij moesten mensen bewaken die een veel hogere schoolopleiding hadden genoten. Een van de bewakers Paul Hoffman behoorde tot de vaste bewakers, hij bracht ons om de zes weken papier en inkt om naar huis te kunnen schrijven en op zondagen maakte hij dikwijls een praatje. Nu had iedere bewaker een bijnaam en deze Paul Hoffman had de bijnaam "Godvruchtig konijn" waarom weet ik niet meer zo goed. Het onderwerp was hoe kon het anders de oorlog. Ik herinner mij, dat hij zich daarbij liet ontvallen: "Das arme Deutschland, das geht langsam kaputt !!".

Op dat moment rookte hij een Waldorf Astoria en wij genoten van de tabaksgeur. Toen de sigaret bijna was opgerookt, vroeg ik hem het peukje niet in de "Kubel" te gooien. Zwijgzaam haalde hij een pakje uit zijn zak en bood ons een sigaret aan, daarbij zijn vinger op de mond leggend: "Mondje dicht"

Ik wil hiermee zeggen, dat we ook goede Duitsers hebben ontmoet.

Geestelijke verzorging was ver te zoeken, kerkbezoek werd voor de mensen uit de barakken sporadisch toegestaan en men kan dan wel begrijpen dat jonge mensen die eigenlijk onschuldig in het tuchthuis moesten verblijven bij een wat ouder persoon hun moeilijkheden wilden bespreken.

Het werk was zwaar vooral in de winter. Ik zie deze mensen, aldus J. Osenbruggen nog uitrukken. Vroeg in de morgen aantreden en onder escorte van hun bewakers naar de plaats van de werkzaamheden gebracht. Als de afstand te ver was werden deze mensen in open vrachtwagens vervoerd.

De meeste commando's werden ingezet bij het herstel van gebombardeerde spoorwegknooppunten.

Deze "Haftlinge" hadden veelvuldig contact met de burgerbevolking, die hun soms wat voedsel toestopte. Het is al eerder gezegd het fouilleren stelde weinig voor. Zij zagen toch kans om contrabande, zoals sigaretten, pruimtabak, vuursteentjes en etenswaar naar binnen te smokkelen. Er ontstond een levendige ruilhandel "een sigaret voor een boterham"

Tot zover het relaas uit de aantekeningen van Japie.

LUTKIE, WOUTER, geboren te 's-Hertogenbos 1887 - 1968
Nederlands priester-schrijver en publisist.

Na zijn priesterwijding in 1919 werd hij spoedig 'n
bewonderaar van de dictator Mussolini en een aan-
hanger van het Fascisme in zijn goede periode.

Hij was een van de eerste Fascisten in Nederland
Stichter van literaire maandblad ARISTO (1930).

Was medewerker van het blad de FASCIST

Voornaamste werken: WERELDTAAL (1909), ESPERANTO
(1921), VAN TOOROP NAAR MUSSOLINI (1928)

RICHARD KRALIK (1926), HET ZIJ KOOPMAN
OF KUNSTENAAR (1926), DE MAN IS MAN (1927)
DWAZEN (1932), VADERLANDSLIEFDE (MET PROF.
GERRITSEN. (1934), ITALIE DAT MIJN HART HEEFT
B. MUSSOLIMI, UIT HET LEVEN VAN MIJN BROEDER
ARNALDO, VAN BLAD TOT BOEK (1937),
Bloemlezing uit het werk van Antoon Arts.

Mede-oprichter van de Ned.Kath. Esperantis-
tenbond en internationale Katholieke Espe-
rantisten. (1925-1940)

Medewerker van de Nwe.Tilburgse Courant.

*Het blad ARISTO werd op last de duiters in 1943
verboden.*

Lees ook van A.A.de Jonge : CRISIS EN CRITIEK DER
DEMOCRATIE uitgave Assen : v.Gorkum (1968)

LUTKIE, WOUTER, geboren te 's-Hertogenbos 1887 - 1968
Nederlands priester-schrijver en publisist.

Na zijn priesterwijding in 1919 werd hij spoedig 'n
bewonderaar van de dictator Mussolini en een aan-
hanger van het Fascisme in zijn goede periode.

Hij was een van de eerste Fascisten in Nederland
Stichter van literaire maandblad ARISTO (1930).

Was medewerker van het blad de FASCIST

Voornaamste werken: WERELDTAAL (1909), ESPERANTO
(1921), VAN TOOROP NAAR MUSSOLINI (1928)

*Het blad ARISTO werd op last de duiters in 1943
verboden.*

Lees ook van A.A.de Jonge : CRISIS EN CRITIEK DER
DEMOCRATIE uitgave Assen : v.Gorkum (1968)

Ik heb dit opgeschreven van uit de zekerheid dat de schijnbare kleine dingen en voorvallen uit verleden niet verloren zouden gaan.

D E O N T M O E T I N G

Het is precies kwart voor elf als ik op 't afgesproken adres aan bel, ik sta op de stoep in een straat die de naam draagt van een van Nederlands grootste dichters.

Vluchtig kijk ik om me heen en zie dat de straat betere dagen heeft gekend. Sommige huizen zijn er slecht aan toe.

Als ik nog in gedachte vezonken ben gaat de deur open.

Vriendelijk word ik ontvangen door een goed gekleede vrouw, die mij naar de huiskamer brengt waar haar man mij aarzelend tegemoet treed. Hij kijkt mij aan met een blik in de ogen die mij doet denken aan iemand die met zijn gedachten beklemd zit tussen het heden en verleden.

Het interieur ziet er smaakvol uit en ik denk dat de vrouw des huizes hierin een rol in heeft gespeeld.

Als ik heb plaatsgenomen zit ik tegenover een man die mij onderzoekend aankijkt maar ook met 'n zekere vertwijfeling. Even valt er een pijnlijke stilte, ik weet niet precies hoe te beginnen. Als de koffie binnenkomt steek ik van wal.

Om het gesprek zo objectief mogelijk te houden begin ik m'n inleiding met de mededeling dat het mij gaat 'n gebeurtenis van 50 jaar geleden die voor mij ingrijpende gevolgen heeft gehad. Het is in dit gesprek niet de bedoeling, van mijn kant, met verwijten of beschuldigingen aan te komen.

Het doet mij goed dat ook bij deze man de behoefte is ontstaan om met mij over deze tijd van gedachten te wisselen. Het blijkt dat hij van deze tijd de aantekeningen heeft gemaakt, die voor mij van grote waarde blijken te zijn !!

"Je moet mij zien als een ontworteld produkt van deze oorlog." En hij gaat verder, "Ik ben geboren in een crisistijd in 'n gezin waarvan mijn vader en moeder het moeilijk hadden de eindjes aan elkaar te knopen !"

Vader had een kantoorbaan en de inkomsten waren van dien aard dat er weinig overschoot voor enige luxe in tegendeel er moest wel eens geld worden geleend .

Hoe het precies is gekomen weet ik niet meer maar op zekere dag had mijn vader een aanstelling als agent van politie.

Als jongen vond ik dit geweldig, mijn vader in prachtig uniform. De tijd ging voort en ons gezin kwam financieel in een beter vaarwater. Als jongen van tien jaar had je geen notie van politiek of wat er voor door mocht gaan. Dan komen de oorlogsdagen en nog besef je niet wat voor 'n verschrikkelijke tijd dit is geweest. Het zal maanden na de overgave zijn geweest toen mijn vader werd overgeplaatst naar 'n ander bureau en tevens in rang vooruitging.

Later blijkt dat vader, zelf geen N.S.B. lid, de groot Duitse gedachte was toegedaan. Het ligt voor de hand dat ik lid van de jeugdstorm moest worden. Als kind deed je wat je ouders je voorhielden.

Mijn moeder daarentegen stond lijnrecht tegen over de politieke uitingen van vader dikwijls kwam het tot onenigheid maar moest zij omwille van de vrede in huis zwijgen " .

Vader was een dominerende figuur, zo een van de wil is wet ! Zelf heb ik veel last ondervonden b.v. op school werd ik met de nek niet aangekeken zodra ik op straat wilde spelen met leeftijdgenootjes gingen die meteen naar binnen en deze afstandelijkheid bleef zo tot ver en ver na de oorlog. Ik kreeg het stempel mee de zoon van foute ouders te zijn. Veel tegenstand in mijn verdere leven en loopbaan heb ik daarvan ondervonden en ik draag deze last nog altijd met mij mee !! Na de oorlog zijn mijn ouders gescheiden en u begrijpt de reden wel waarom.

Vader werd geïnterneerd wegens samenwerking met de bezetter o.a. het partijdig en het eigenmachtig optreden hetgeen niets met recht te maken had.

Ik heb altijd, al is het in het begin met enige aarzeling, contact gezocht met mijn vader".

Genoeg over mezelf, misschien is 't wel van belang om enig zicht te krijgen over de tijd die wij als gezin meemaakte. Er komen nu een groot aantal aantekeningen te voorschijn. Wij zijn nu bij de kern van het verhaal en dat begrijpen wij beide maar al te goed.

Bekend is dat het politiebureau model stond voor het gehele Rotterdamse politie-apparaat en dat premies in het vooruitzicht werden gesteld om de "omzet" te verhogen !!

"Het gaat mij, om de gebeurtenissen in de nacht van 13 febr. 1942.

't Zijn aantekeningen die hebben gediend voor de opmaak van het "officiële" duitse verbaal. Dit levert niets nieuws op. Wel kom ik er achter dat bij collega's van J.C.H. 'n aantal mensen waren die kontakten hadden met B.

B. had omgang met Cordes (Kollega van J.C.H) die ook de advertentie heeft geplaatst. Dit is een lokadvertentie geweest omdat de diefstal van sigaretten uit de wagon veel groter is dan de twee zakken die vader naar het politie bureau bracht. B. dacht door het laten plaatsen van de advertentie meer daders te kunnen inrekenen !!

De verstandhouding tussen de kollega's van J.C.H liet veel te wensen over door pro en anti meningen.

De 2 dienstdoende kollega's van J.C.H hebben geen bijstand verleend bij de ontdekking van de diefstal uit de wagon.

Dan komt de "arrestatie" met een fikse woordenwisseling die eindigt op het politiebureau met de een afloop die noodlottige gevolgen heeft.

De diefstal heeft zijn voorbereiding gehad met medewerking van N.S. personeel, de anonieme brief die J.C. kreeg tijdens zijn voorarrest duidt hierop.

B. heeft naar alle waarschijnlijkheid een rol in gespeeld in het verzenden van deze anonieme brief. B. wist precies waar J.C.H. in voorarrest was.

Dit verhaal komt voort uit aantekeningen van B. Het is een legpuzzel waar toch weer enige stukjes in elkaar passen.

Ik neem afscheid bedank voor de bereidwilligheid de aantekeningen te mogen in zien.

Ook ik word bedankt voor 't aanhoren van z'n levensverhaal.

Na deze ontmoeting moet ik mijn indrukken proberen te rangschikken om tot een zo goed mogelijk geheel te komen.

Nog even kort samen gevat en op rij gezet!

Onder de collega's van J.C. waren aanhangers van Zwart Front met als leider Arnold Meijer en andere waren de ideeën van Wouter Lutkie toegedaan deze laatste was 'n vurig bewonderaar van Mussolini, plaats daar nog bij een chef van duitse afkomst die de "groot duitse gedachte" voorstond

In de bar koude fatale nacht is een meningsverschil ontstaan over de verdeling van werk dat uitloopt op een fikse ruzie, J.C. die de leiding had neemt zelf de controle over een gedeelte van het rangeerterrein voor zijn rekening.

J.C. ontdekt dat 'n wagon niet op de juiste plaats staat en opengebroken is, vraagt hulp aan collegas, die weogeren.

J.C. gaat zelf aangifte doen van deze diefstal, wordt dan op weg naar het politiebureau aangehouden door B. die J.C. beschuldigd van diefstal !!!!

Even stilstaan bij de figuur van B. B. heeft een opleiding gevolgd te Schalkhaar (Deventer), zij moesten de kernen vormen van de politie-organen. Deze cursussen werden gegeven voor de politie in Nationaal-Socialistische zin.

Zoon van B : "Wie was goed, wie was fout ? Je kon het aan het uniform niet zien !!

B. was bevriend met de Familie Cordes en op aanraden van B. heeft Cordes (collega van J.C.) een lok advertentie geplaatst. Ook de anonieme brief is afkomstig uit deze hoek. De brief is zo opgesteld om J.C. de volledige schuld aan te praten en angst te veroorzaken. Rangeerders zijn bij de voorbereiding van deze diefstal betrokken geweest als mede de baanwachter die werk heeft geweigerd. De diefstal is veel groter geweest dan de twee zakken die J.C. naar het politiebureau trachtte brengen. De buit (afgekeurde sigaretten) is nooit teruggevonden, 'n huiszoeking bij J.C. was 't logische gevolg hiervan echter zonder resultaat.

De ware daders zijn gepakt maar B. heeft nooit de moeite gedaan om de echte waarheid naar voren te brengen.

B. is na de bezetting geschorst en een aantal jaren gevangen geweest op beschuldiging van collaboratie.

Ook bij N.S. heeft een reorganisatie plaats gevonden met ontslagen en overpaatsingen.

J.C. is volgens mij het slachtoffer geworden van 'n ordinaire diefstal met daaraan verbonden, verraad en samenwerking met de bezetter.

DROOM OF WERKELIJKHEID

Het weer is somber en het lijkt net of het een achtergrond decor wil zijn voor de ontmoeting die ik zal hebben met zoon van B. Lang heeft het geduurd voor deze ontmoeting kon plaatsvinden. Na afloop van deze ontmoeting loop ik door mijn oude buurt, maak ijverig foto's van wat er nog overgebleven is.

Gelukkig, veel staat er nog. Een wandeling door het verleden, de tijd staat voor mij even stil.

Als het tijd is om huiswaarts te keren zijn de wolken nog somberder geworden !!

Er is zwaar weer op komst, 't is net of de avond vroeger wil beginnen dan normaal, kil en onbehaaglijk af en toe een windvlaag en dat nogwel in mei.

Thuis gekomen loop ik wat doelloos rond, misschien is het weer hier schuldig aan of zijn mijn gedachte nog bij het gesprek van hedenmorgen. Terwijl Riet aan het avondeten bezig is ben ik daarbij wat behulpzaam. Opeens klinkt de bel, heel kort, wij kijken elkaar aan. "Wie kan dat zijn op dit uur."

Als ik open doe staat in het halfduister een man, ik kijk hem aan 't is net of ik hem ken !! Er valt even een stilte, hij maakt 'n gebaar naar binnen te willen. Ik wil wat zeggen maar kan geen woord uitbrengen ik blijf hem maar aanstaren.

Plotseling is hij binnen zit recht tegenover mij en maakt een gebaar iets te willen eten en weer ben niet in staat iets klaar te maken. Hij kijkt mij streng en onderzoekend aan.

De gelijkenis met mijn vader is nu zo sterk dat het er op lijkt of hij nooit weg geweest is !!

Ik probeer met alles wat in mij is om wat te zeggen maar het lukt niet. Hij maakt een gebaar : Ik ben moe, ik zoek al zo lang. ik moet nog verder. Daarna een gebaar : Het is goed zo.

Plotseling is hij verdwenen, het is als een flits voorbijgegaan. Wat bedroefd blijf ik achter was het droom of werkelijkheid of was het een droom naar de werkelijkheid !!

ADRESSEN WAARMEE KORRESPONDENTIE IS GEVOERD (DOKUMENTATIE J.C.H)

Justizvollzugsanstalt
Masurenstrasse 28
5630 Remscheid 11 B.R.D.

Ehrwürdige Herrn Norbert Gerhards Pfarrer
Albert - Tillmannsweg 5
5630 Remscheid 11 B.R.D.

Nordrhein - Westfalische Hauptstaatsarchiv.
Mauerstrasse 55
4000 Dusseldorf 30 B.R.D.

Ehrwürdige Herrn Hans Freitag Pastor Ev.
Masurenstrasse 28
5680 Remscheid 11 B.R.D.

Rijksinstituut voor Oorlogsdokumentatie
t.av. Mw. A.v.Bockxmeer Alg. zaken.
Herengracht 474, 1017 CA A'dam
Tel.:020 - 523 38 00 / 624 33 12

Uitgeverij Sythof Pers
De leggers v.h.ROTTERDAMSCH NIEUWSBLAD 1942
Gem.Archief Rotterdam
Robert Fruinstr.52 / 3021 XE R'dam 010-4675166

Henk Bos Piet Heinstraat 33 / 3342 H.I.Ambacht
Tel.:01858 - 12226 *onderzoek*

B.F.Tunderman Vuurdoornlaan 14 *vertalingen*
2641 CH Pijnacker Tel.: 01736 - 94077

Jan Dubbeld Jr.
Weteringsingel 68 / 3342 CK H.I.Ambacht
Tel.:01858 - 14661

Verzetmuseum 1940 - 1945 Lekstraat 63
1079 EM A'dam t.a.v.Liesbeth v.d.Horst.

Lidwien Weijer - van Herten
Mülldorfer Str. 48
53757 St. Augustin

St. Augustin Sept. 1993

An der Leitung des
NORDRHEIN-WESTFALISCHE~~S~~ ZWEIGARCHIV,
SCHLOSS KALKUM
DUSSELDORF

Sehr geehrte Herren,

Ihre Adresse verdanke ich dem holl. Kriegsbüro RIOD
in Amsterdam, das mir mitgeteilt hat dass Sie mir
wahrscheinlich helfen konnten in der folgenden
Angelegenheiten.

Ich suche seit einigen Jahren Einzelheiten über
das Leben meines Vaters, H.W.H. van HERTEN, geboren
am 18. Juli 1900 in Roermond, Holland.

Als kleines Kind habe ich meinen Vater gekannt,
aber, jetzt habe ich keine Verwandten mehr, die mir
Bescheid geben konnten.

Deshalb wende ich mich mit diesem Brief an Sie.

Unten gebe ich Ihnen Informarionen über den Le-
bensweg meines Vaters :

Name : Herten, van
 Henricus Wilhelmus Hübertus

Geburtstag : 18 Jüli 1900
Geburtsort : Roermond in Holland

Beruf : Kaufmännischer Angestellte
Verhaftet ; in Juni oder Juli 1942

Grund : Mein Vater hat mit eine Widerstands-
 gruppe teilgenommen für die Erwerbung
 von Rationskarten für Untertaucher.

Haft in : Gefangnis Scheveningen (Oranjehotel),
 später in KZ Vught unter Nr. 2830
 Block 2-a.

Für Ihr verstandnis im voraus vielen Dank und ich
sehe Ihrer Antwort mit Interesse entgegen,

Hochachtungsvoll !!

B.F.Tunderman
Vuurdoornlaan 14
2641 CH Pynacker

Pijnacker, 13 januari 1992

Beste Nic,

Bedankt voor je brief van 11 dezer.

De herbegrafenis van je vader is inderdaad een waardige afsluiting van al het speurwerk dat je hebt gedaan.

Als wij de kant van Loenen uitkomen, zullen wij zeker niet nalaten een bezoek aan zijn graf te maken.

Het boek "De Rooms Katholieke Kerk en Nazi-Duitsland" heb ik uit. Het is zeker "een pil", maar zeer interessant voor iemand die van geschiedenis houdt. Ik zal het bij de eerste gelegenheid aan je teruggeven.

Als je naar het Gemeente-Archief in de Robert Fruinstraat, Rotterdam, gaat, zou ik je wel willen vergezellen, als je dat zou willen. Wij moeten dan wel een afspraak maken, want..... wij hebben het nog steeds druk.

Er zijn nogal zieken in mijn steeds ouder wordende familie. Mijn broer Joop kreeg op oudejaarsdag een hartinfarct. Hij is inmiddels weer thuis.

Mijn zwager, de man van mijn zus Annie (Aad, 83) heeft tijdens zijn slaap in de nacht van 5-6 januari j.l. een hersenbloeding gehad. Hij ligt sindsdien in een coma in het St. Franciscus-gasthuis. Het is een aflopende zaak, die echter lang kan duren.

Verder heb ik nog een verzoek. Ik ben geïnteresseerd in de adresstrookjes die jij achterop je enveloppen plakt. Is dit werk van jouw computer? Zo ja, is het mogelijk er een aantal met mijn naam en adres te maken? Zijn de strookjes gegomd? Zie voor gegevens links bovenaan deze brief. De kosten zal ik uiteraard vergoeden.

Groeten van huis tot huis.

N.F.HUIJBOOM
IN DE WOLKEN 52
1186 BK AMSTELVEEN

Ben

Amstelveen 17 januari 1992,

Beste Ben,

Je brief van 13 januari j.l. ontvangen.
Ik heb een repeteer-program gemaakt voor je adres en het resultaat is hierbij ingesloten.
Ze zijn niet gegomd maar met een kleine plakstift lukt dit uitstekend. De kosten moet je maar vergeten.
Wil je echter zelfklevende etiketten dan moet ik een ander program maken, deze etiketten zitten op rol en ook moet ik mijn deskundige zoon Niek even raadplegen.

Wat betreft het onderzoek naar de politieverbalen in het Gem. archief R'dam vind ik het prettig als mee zou kunnen gaan, een afspraak hierover maken we nog wel.
Ik sluit hierbij twee brieven van mijn Vader in die hierover schrijft. Wil je eens je gedachte hier over laten gaan.
Het is natuurlijk moeilijk omdat wij niet juiste namen kennen. Volgens Rene (werkzaam gem. archief A'dam) moeten de politieverbalen in Rotterdam nog aanwezig zijn. Hij gaat erover bellen. De rechtzaak of rechtzaken die tegen deze daders gevoerd zijn moeten zich in Utrecht (Oude Gracht) bevinden.
Als deze documenten overgebracht zijn naar Duitsland is het wel heel erg moeilijk. *(Dit is maar 'n gedachte)*

Wij moeten dit onderzoek nog even uitstellen voor het volgende, na 11 februari a.s. moet ik enkele dagen worden opgenomen voor een prostaatbehandeling. Men zegt 'n fluitje van 'n cent. Ook heb ik een onregelmatige hartslag, een sporthart zoals de dokter zegt, hier heb ik tabletten voor, waar ik goed op reageer. De hartslag was na 14 dagen weer normaal toch moet ik nog even doorgaan met tabletten slikken.

Ik vind het bijzonder triest wat je broer en zwager is overkomen, je staat er machteloos tegenover.
Zo nu weet je weer het een ander ontvang de hartelijke groeten van uit de wolken.